

Psykologer som sakkyndige i misbrukssaker

Trygve Lange-Nielsen

Lagmann og høyesterettsadvokat

Jeg har lest Niels Peter Rygaards innlegg og tingrettsdommen i den saken han refererer til. Fornærmedes forklaring og de to psykologers uttalelser synes å ha vært avgjørende for at adoptivfaren ble funnet skyldig. Jeg deler Rygaards bekymring for at det kan foreligge et justismord.

I en nylig utgitt bok på Universitetsforlaget, *Justismord og rettssikkerhet*, gjennomgår jeg 28 incestsaker med domfellelse i årene 1988–1997 hvor de tiltalte etter gjenopptakelse er blitt frifunnet. I et avsnitt spør jeg: «Sviktet psykologene og psykiaterne?». Svaret er et ubetinget ja.

Jeg siterer: «Psykologene og psykiaterne var støttespillere for retten som oppnevnte sakkyndige eller sakkyndige vitner. Omtrent uten unntak har de gått god for de fornærmedes troverdighet i alle de gjenopptatte sakene hvor de fornærmede har trukket tilbake beskyldningene og i sakene hvor nye legeerklæringer har vært avgjørende for at sakene ble gjenopptatt.»

«Bare i to av sakene som jeg har lest hvor psykologer eller psykiatere har opptrådt, har det funnet sted en drøftelse av spørsmålet om barnas troverdighet. Spørsmålet om barnas påvirkelighet og dermed påliteligheten av deres utsagn har ikke vært omtalt. Dette er oppsiktsvekkende.»

«Mange psykologer og psykiatere som eksaminerte under dommeravhør i saker som senere er blitt gjenopptatt, påvirket i virkeligheten barna til å si at de hadde vært misbrukt. Det er klart utilbørlig, selv om det skjedde i beste mening for å få barna til å fortelle om «den vonde hemmeligheten» (en gjenganger i disse sakene) i den tro at da ble alt så meget bedre etterpå.

Jeg tror psykologene og psykiaterne har bidratt mer til domfellelse av uskyldige enn de legene som undersøkte barna klinisk. Jeg har inntrykk av at korstogsmentaliteten og mangelen på motforestillinger har vært særlig sterk hos psykologer og psykiatere som engasjerte seg i incestsakene. Dette henger nok sammen med deres behandlerrolle, som gjør at de er lite skikket til å bidra som sakkyndige og eksaminatorer. Mange dommere har ikke innsett dette.»

«Konklusjonen må bli at psykologene og psykiaterne kom meget dårlig fra sin oppgave som rettsapparatets hjelpere i misbrukssakene.»

I 9 av de 28 sakene er gjenopptakelsesgrunnen at ungdommene og de unge kvinnene trakk sine beskyldninger tilbake. De hadde løyet sin far i fengsel. De hadde alle store personlige vanskeligheter. Halvparten var under behandling eller behandlingstrengende. Forholdet til faren var konfliktfylt.

I tillegg omtaler jeg fem saker hvor usanne beskyldninger ikke førte til domfellelse. I langt de fleste av disse 14 sakene gikk psykologer eller psykiatere god for at pikene snakket sant. Et tilfelle gjaldt en asiatisk adoptivdatter.

Generelt vil jeg si at den største risiko for domfellelse av uskyldige i Norge i dag er sakene hvor unge piker og kvinner beskylder sin mannlige foresatte for seksuelt misbruk, og risikoen blir større hvis psykologer trekkes inn i sakene. Jeg tror domstolene for lett fatter lit til utsagn fra unge mennesker med store personlige vanskeligheter som har et vanskelig forhold til sin far. Bevisterskelen for rimelig tvil ligger lavere enn på andre saksområder, slik jeg ser det.